

Rapport:

**Höga ljudnivåer;
ungdomars beteenden, kunskaper
och attityder**

Rapport från AMMOT
på uppdrag av Socialstyrelsen

Skreven av
Christine Hellqvist, projektledare
2002

Innehåll

	Sidan
Inledning	3
Sammanfattning	3-4
Presentation av AMMOT	5
Metod	5-6
Svarsfrekvens	6
Elevenkäten	7-21
- könsfördelning	7
- åldersfördelning	7
- instrumentspelande	7
- frekvens konsertbesök	8
- typ av musik	8
- frekvens besök på skoldisco, disco/klubb/rave, musikpub	9-10
- exponeringstider	11
- åsikter kring ljudnivåer	12-14
- skydd mot höga ljudnivåer	15-17
- hörsel	17
- förekomst av tinnitus	18-19
- kunskaper om hörsel och risker med höga ljudnivåer	20-21
Slutsatser	22-23

Inledning

I mars-april 2002 fick AMMOT av Hälsoskyddsmyndigheten på Socialstyrelsen i uppdrag att undersöka och rapportera om ungdomars beteenden, kunskaper och attityder till höga ljudnivåer. Detta som ett led i den undersökning om "fritidsbuller" som Socialstyrelsen utför under år 2002 och som skall ligga till grund för en översyn av regelverket kring höga ljudnivåer.

Målet med AMMOTs insats har varit att presentera ungdomars exponering för och inställning till musikaliska ljudmiljöer och vilken kunskapsnivå de anser sig ha kring hörsel och risker med höga ljudvolym, samt att ge en ungefärlig uppskattning av förekomsten av tinnitus och annan hörselproblematik i ungdomsgrupperna.

De miljöer som eleverna uttalat sig om är sådana där musiken är det primära, det vill säga inomhus- och utomhuskonserter, skoldisco, disco/klubb/rave samt pubar med livemusik.

Pubar med inspelad bakgrundsmusik, biografier och gym, där höga ljudvolym också förekommer, ingår inte i undersökningen.

Sammanfattning

Denna rapport bygger framförallt på en enkät som besvarats av 316 ungdomar i åldrarna 15-20 år under april-maj 2002.

Vad vi har kunnat se har det tidigare inte publicerats några arbeten med utgångspunkt att ta reda på unga människors attityder till höga ljudvolym inom musiklivet och deras beteenden i samband med exponeringen för dessa.

Vi i AMMOT, föreningen Artister och Musiker mot Tinnitus, har under de år som föreningen bedrivit informationsverksamhet och projekt, haft diskussioner och gjort rundfrågningar bland ungdomar om tinnitusfrekvens och vad de själva tror har orsakat deras tinnitus. Detta gjordes bland annat under våren 1999 i Västsverige, i samband med tävlingen Musik Direkt. 260 musicerande ungdomar, 13-19 år gamla, besvarade då en liten enkät som visade att 17 procent hade tinnitus. Fyra femtedelar av dessa trodde att de fått sin skada av musik på hög volym, både den musik de spelade själva och den de lyssnat på under konserter och på disco.

Dessa siffror överensstämmer ganska väl med de vi har fått fram via enkäten. Musicerande ungdomar har något högre tinnitusfrekvens än de som inte musicerar. Det skiljer dock bara någon procent.

Attityder

Följande tabell visar hur många procent av ungdomarna som anser att ljudnivåerna är för höga:

På inomhuskonserter:	46%
På utomhuskonserter:	26%
På skoldisco:	38%
På disco/klubb/rave:	38%
På musikpub:	23%

Attityderna till ljudnivåerna varierar en del mellan könen, mellan yngre och äldre tonåringar och mellan musikeleverna och de övriga eleverna. Generellt anser en majoritet av flickorna, de äldre eleverna (tvåor och treor i gymnasiet) och musikeleverna att volymerna är för höga, framförallt på inomhuskonserter, men också på skoldisco och disco/klubb/rave.

När det gäller inomhuskonserter är det fler, räknat på samtliga elever, som anser att det är för högt än de som tycker att det är lagom eller lite för lågt. En tredjedel anser att ljudnivåerna på utomhuskonserter och musikpubar är för höga. Runt hälften tycker att nivåerna här är "lagom". Det är genomgående endast ett litet fåtal som tycker att ljudnivåerna är för låga.

Skydd mot höga ljudnivåer

De flesta ungdomar skyddar sig inte mot höga ljudnivåer. En dryg tredjedel gör det på inomhuskonserter, och nästan lika många på utomhuskonserter och festivaler, men bara en femtedel på disco och musikpub. En förklaring till detta kan vara att öronproppar brukar finnas tillgängliga att få eller att köpa på konserter och att det är mera vedertaget att använda sådana i de sammanhangen. På disco kan öronproppar uppfattas störa det estetiska intrycket och försvåra sociala kontakter. Fler musikelever än övriga använder öronproppar.

Förekomst av tinnitus

15 procent av ungdomarna i enkäten har dagliga problem med tinnitus. Det innebär en lika stor andel som befolkningen i stort eller till och med något högre om man jämför med med.dr Kajsa-Mia Holgers forskning, som visar att 14% av göteborgarna har tinnitus.

Detta är anmärkningsvärt. Tinnitusproblematiken brukar vara större högre upp i åldrarna, kopplad till arbetslivet och till andra hörselskador och sjukdomar, som man kan ådra sig med åren. En såpass hög siffra redan bland tonåringar kan innebära att antalet tinnitusdrabbade kommer att stiga. **De yngre i undersökningen är dessutom något mer drabbade än de äldre - av eleverna i niondeklasserna och åk 1 i gymnasiet har 16% daglig tinnitus.**

Mellan 60-70 procent har tillfällig tinnitus efter att ha varit ute och lyssnat på musik och i denna grupp är andelen som har daglig tinnitus 22 procent.

Konserterfrekvens & exponeringstider

Musikeleverna går oftare på konsert och söker sig till ett något mer varierat utbud än övriga elever, vilket knappast är förvånande. En tredjedel av dem går på konsert en eller flera gånger i månaden, medan bara en tiondel av övriga elever gör det.

Pop och rock är de genrer de flesta av samtliga svarande brukar lyssna till på konserter.

Går man på disco, skoldisco eller musikpub brukar exponeringstiden för musik vara mellan två och fyra timmar. Mellan tio och tjugo procent uppger att de vistas i lokal där musik spelas i över fyra timmar vid varje tillfälle.

En knapp fjärdedel av eleverna går på disco/klubb/rave en eller flera gånger per månad, en dryg fjärdedel går mellan en och fem gånger per halvår.

Kunskaper om hörsel och risker med höga ljudnivåer

En majoritet av eleverna (53%) anser sig ha lite (mycket lite eller ganska lite) kunskap om hörsel och risker med höga ljudnivåer. En tredjedel tycker att de kan ganska mycket. Det är nästan lika många säger sig ha fått info via massmedia som via skolan. Ungefär hälften av ungdomarna har haft lektioner i ämnet i skolan, de allra flesta av dessa säger att de haft "lite".

Fler musikelever än övriga har haft lektioner i ämnet, men det är ändå en fjärdedel av dessa som inte har haft någon information alls från skolan. Detta stämmer väl med en annan enkätundersökning som AMMOT gjort, där vi undersökt dessa ämnens plats i musikutbildningarna på gymnasier, folkhögskolor och musikhögskolor. Över 70 procent av studieledarna på dessa utbildningar anser att de inte har tillräcklig mycket undervisning i hörsel och ljudsäkerhet. **Flera av dessa utbildningsställen har hittills i stort sett inte haft någon undervisning alls i dessa ämnen. Detta gäller även musikleklarutbildningarna, vilket i sin tur får konsekvenser för eleverna.**

Presentation av AMMOT

Artister och Musiker mot Tinnitus, AMMOT, är en ideell förening som bedriver förebyggande arbete mot tinnitus och andra hörselskador, orsakade av höga ljudvolymmer. Föreningen har funnits i två år och består av musikintresserade personer, av vilka många är musiker, ljudtekniker och discjockeys. För närvarande har föreningen tre projektjänster, fördelade på fem personer.

AMMOTs mål är att musiklivet skall utvecklas, men utan att ge de skador som nu drabbar allt fler. För att nå dit måste kunskapsnivån höjas och nyckelgrupper här är musikerna själva, men också ljudtekniker, discjockeys, musicklärare och arrangörer. Allmänna Arvsfonden har beviljat AMMOT pengar för att bedriva ett tvåårigt utbildningsprojekt. Målsättningen är att via dessa nyckelgrupper initiera projekt/utbildningar och därmed skapa förutsättningar för en varaktig sänkning av ljudnivåerna i samhället – främst i musiksammanhang – för att förhindra fall av tinnitus och andra hörselskador hos unga människor.

AMMOT bedriver också ett skolprojekt, "Lyssna till vad du hör", som har som mål att på ett lekfullt sätt, inspirerad av Shafer*, medvetandegöra elever i åk 6-8 om sin ljudmiljö. Där ingår att skriva ljuddagböcker, att rita ljudkartor, intervjuer, dramaövningar, samt undervisning om hur hörseln fungerar och skaderisker. En handbok i metoden är under färdigsställande.

En stor del av AMMOTs verksamhet innebär att kontinuerligt föreläsa och på andra sätt informera om hörsel och ljudsäkerhet på festivaler, musiktävlingar, studieförbund, skolor, konferenser etc.

Föreningen har under de senaste åren delat ut över 400 000 öronproppar på rockfestivaler och konserter runt om i landet.

Metod

AMMOT har i sin verksamhet som informatörer i frågor om hörsel och ljudsäkerhet träffat tusentals ungdomar och haft många diskussioner med dem.

Under ett av dessa uppdrag, våren 1999, gjordes också en enkel enkätundersökning av 241 musicerande ungdomar som deltog i musiktävlingen Musik Direkt i Västsverige. De svar som då kom in visade att i stort sett samtliga visste vad tinnitus var för något. 40 av de 241, det vill säga 17 procent, hade själva tinnitus. 80 procent av dessa trodde att de fått tinnitus av hög musik.

I syfte att mera heltäckande ta reda på ungdomars attityder till ljudnivåer i musiksammanhang och också kartlägga deras exponering för höga ljudvolymmer, samt få ett grepp om elevernas upplevelse av kunskapsnivån vad gäller hörsel och risker med höga ljudnivåer sammanställdes en enkät med totalt 27 frågor under våren 2002. AMMOT presenterade ett enkätförslag, utformat i samråd med konsultfirman Argument analys & idé i Stockholm, vilket gick ut på remiss till ett antal, av Socialstyrelsens Hälsoskydds-enhet, utvalda personer och grupper.

Synpunkter kom AMMOT tillhanda från Miljösamverkan Västra Götaland samt från Gudrun Persson, Socialstyrelsen, och dessa beaktades och påverkade enkätens innehåll och upplägg. Den slutgiltiga utformningen av enkäten, samt urvalet av enkätpersoner, godkändes av Bo Pettersson, Hälsoskydds-enheten, Socialstyrelsen i april 2002.

I slutet av april 2002 skickades enkäten ut till slumpvis utvalda skolor runt om i landet. I samråd med Socialstyrelsen beslöts att enkäten skulle skickas ut klassvis, efter personlig kontakt med rektor och/eller klasslärare, eftersom det förmodades garantera förhållandevis hög svarsfrekvens, kräva en ganska liten arbetsinsats av elever och lärare, samt vara administrativt tidsbesparande.

* Litteratur: "Ljudbildning - 100 övningar i konsten att lyssna och skapa ljud"
av R.Murray Schafer

Urvalet baserades på följande faktorer:

- Målgruppens ålder

Enkäten riktar sig till elever i åldrarna 15-20 år, det vill säga åk 9, samt åk 1-3 i gymnasiet, eftersom det framförallt är denna grupp som befinner sig i de för undersökningen aktuella ljudmiljöerna

- Antal

Utskick klassvis till knappt 400 personer (tolv klasser med ett förmodat elevantal på i genomsnitt 28, fyra musikklasser med ett förmodat genomsnitt på ca 15 elever, det vill säga ett totalt genomsnitt på 25). Omfattningen av enkätundersökningen anpassades till de resurser och den tid som stod till förfogande för uppdraget och antalet ansågs statistiskt relevant, även då nedbrytningar och jämförelser mellan olika kategorier skulle göras.

- Skolor och klasser

Skolorna är slumpvis utvalda, dock med målsättning att täcka storstad, mellanstora städer och landsbygd och i storstäderna både centrum och förorter. Tre "vanliga" niondeklasser valdes ut, och dessutom en musikklass.

De utvalda gymnasieklasserna skulle innefatta både teoretiska och praktiska program, samt estetiska program med musikinriktning. Tre S-klasser (åk 1-3), tre N-klasser (åk 1-3), tre praktiska program (åk 1-3) och tre musikklasser. Totalt sändes enkäten ut till 16 skolor från Malmö i söder till Piteå i norr.

- Gruppindelning

Jämförelser mellan olika elevgrupper är gjorda i samband med bearbetningen av materialet. De grupper som vi ansåg vara särskilt intressanta att jämföra var flickor-pojkar, yngre elever, det vill säga niondeklasser och ettor i gymnasiet, och äldre elever- tvåor och treor i gymnasiet - samt musik-elever kontra övriga elever. De yngre eleverna var något fler än de äldre och flickorna var i majoritet (54% flickor-46% pojkar). Musikeleverna var 62 stycken och de övriga 254 stycken.

Svarsfrekvens

Det genomsnittliga elevantalet i klasserna visade sig vara något lägre än vad vi trodde - totalt ca 22 elever, mot de 25 elever som vi förmodade att de skulle ha, dock med ganska stora variationer (från 6-30 elever). Det totala elevantalet i de 16 klasserna var 354 st.

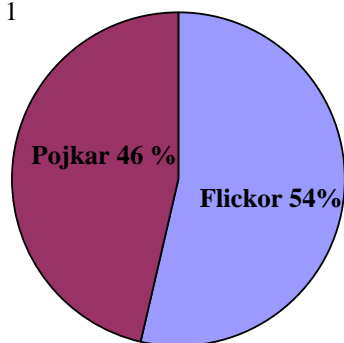
Vi har fått enkätsvar från 316 elever. Det innebär en svarsfrekvens på 89%, vilket är en mycket hög siffra i enkätsammanhang.

Alla elever har inte svarat på alla frågor, delvis på grund av enkätens upplägg (se bilaga 1, Enkäten), delvis av okänd anledning.

Allmänna frågor

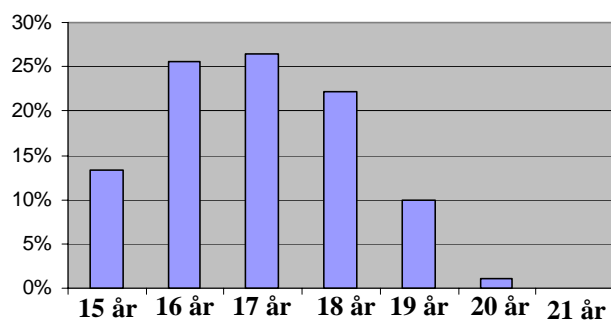
Könsfördelning

Diagram 1

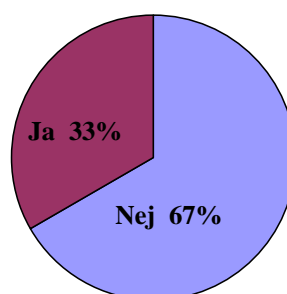
OBS! Ett visst bortfall av svar på denna fråga - 18 personer valde att inte berätta vilket kön de tillhörde.

Diagram 2 Åldersfördelning

På fråga 1: **Spelar du något instrument?**

Diagram 3

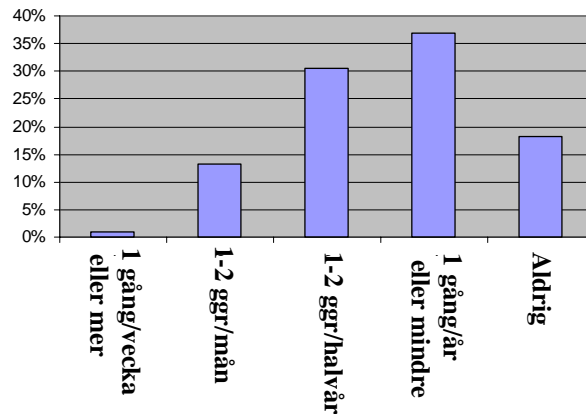

Något fler flickor uppger att de spelar instrument och något fler av de yngre eleverna spelar. För musikeleverna är fördelningen en helt annan, vilket inte är särskilt förvånande - 80% av de 62 på estetprogram med musikinriktning och i musikklass, spelar något eller flera instrument. Bland övriga elever är fördelningen 16% som spelar, 84% som inte gör det. Musikelevernas siffror avspeglar sig alltså tydligt i diagrammet över fördelningen, totalt sett.

Konsertfrekvens & exponeringstider

Fråga 2: Hur ofta går du på konsert?

Diagram 4

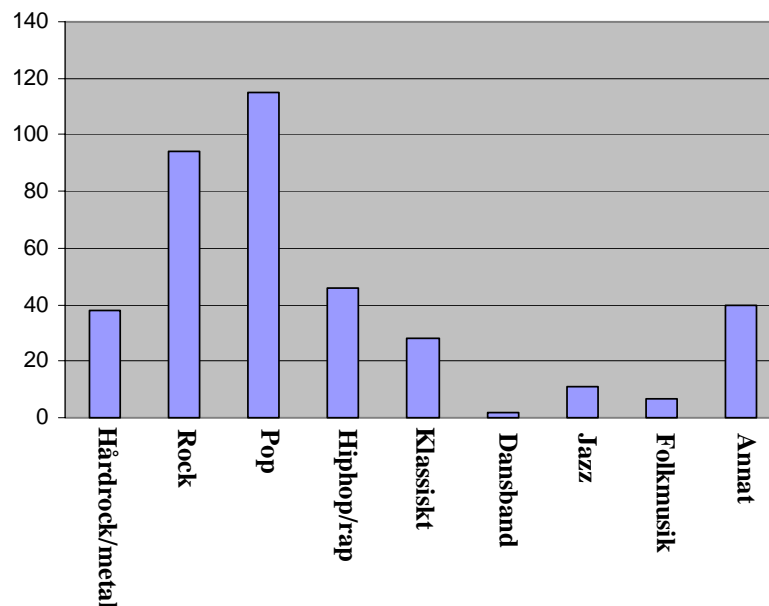

Musikeleverna visar upp en delvis annan fördelning - de går oftare på konsert. 34% av dem går på konsert 1-2 gånger per månad eller mer, medan endast 9 % av övriga elever gör det.

Äldre elever går oftare på konsert än yngre och nästan tre gånger så många flickor som pojkar går på konsert 1-2 gånger per månad eller mer. En fjärdedel av pojkarna går aldrig på konsert, medan endast en tiondel av flickorna aldrig gör det.

Fråga 3: Vilken typ av musik brukar det oftast handla om på de konserter du besöker?

Diagram 5

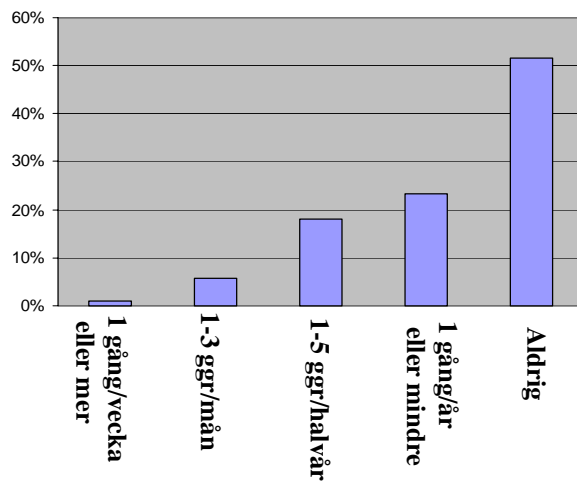

På denna fråga svarade eleverna ofta med flera alternativ, varför inga procenttal redovisas, utan antal personer som kryssat i svar. Som vi kan se är det en klar övervikt på pop/rock, följt av hårdrock och hiphop/rap. Under rubriken "Annat", som var en öppen fråga, anger eleverna soul, kör&orkester, synth, grunge, blåsmusik, ska, punk, R&B, musical, trance, techno/rave, bosnisk musik, reggae, blandat etc. En stor del av de som svarat "Klassiskt" är elever i musikklasserna. Något fler yngre svarar hårdrock, fler äldre lyssnar på hiphop/rap. Betydligt fler killar än tjejer går på hårdrockskonserter och hiphop/rap, betydligt fler flickor än pojkar på popkonserter och klassiskt.

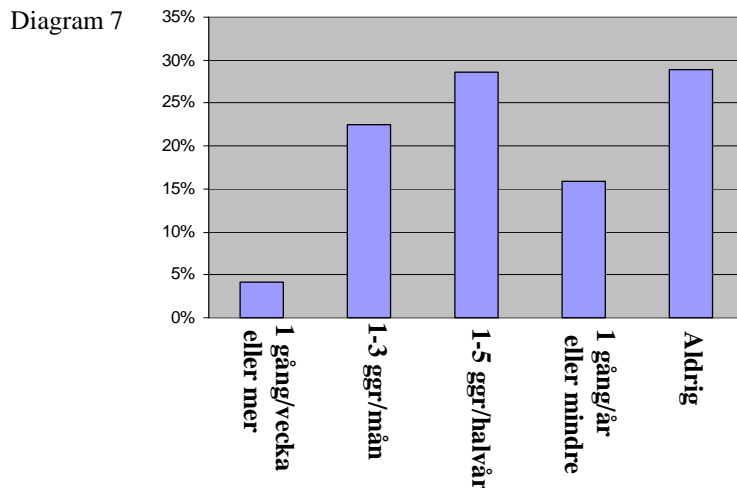
Fråga 6: Hur ofta går du på skoldisco?

Diagram 6

Något fler yngre än äldre och något fler flickor går på skoldisco. 41% av de yngre säger att de aldrig går på skoldisco, medan 57% av de äldre aldrig gör det. 47% av flickorna och 59% av pojkarna går aldrig på skoldisco.

Fråga 9: Hur ofta går du på disco/klubb/rave?

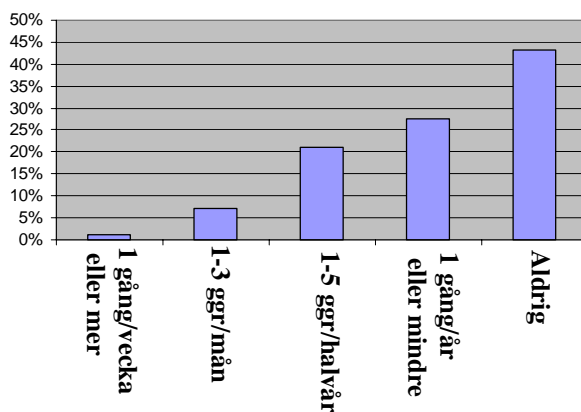
Här kan man se stora skillnader mellan åldersgrupperna. 15% av de yngre och 42% av de äldre eleverna går på disco/klubb/rave 1-3 gånger per månad eller mer. 41% av de yngre och endast 15% av de äldre går aldrig på disco.

En del skillnader även mellan könen; fler tjejer än killar går på disco/klubb/rave.

Det skiljer också mellan musikeleverna och övriga; musikeleverna går mer sällan på disco.

Fråga 12: Hur ofta går du på musikpub (där livemusik spelas)?

Diagram 8

Något fler pojkar än flickor besöker musikpub mycket ofta (en gång i veckan eller mer).

Signifikant skillnad mellan åldersgrupperna; 17% av de yngre och 43% av de äldre går på musikpub 1-5 gånger per halvår eller mer. 56% av de yngre och 29% av de äldre går aldrig på musikpub.

Frågor kring hur lång tid som eleverna vistas i lokal där musik spelas, vid varje tillfälle (fråga 7, 10, 13):

Diagram 9

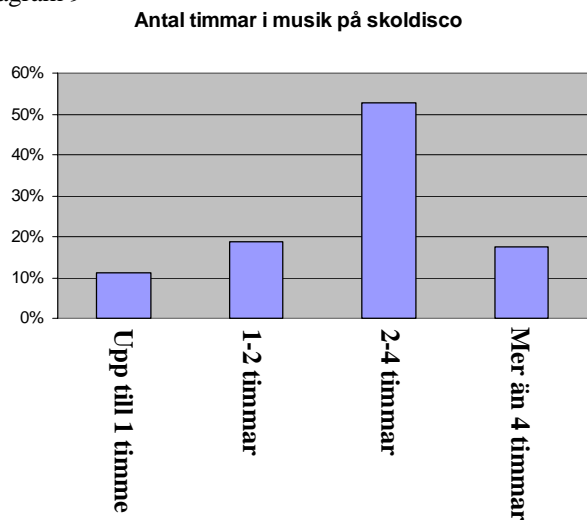

Diagram 10

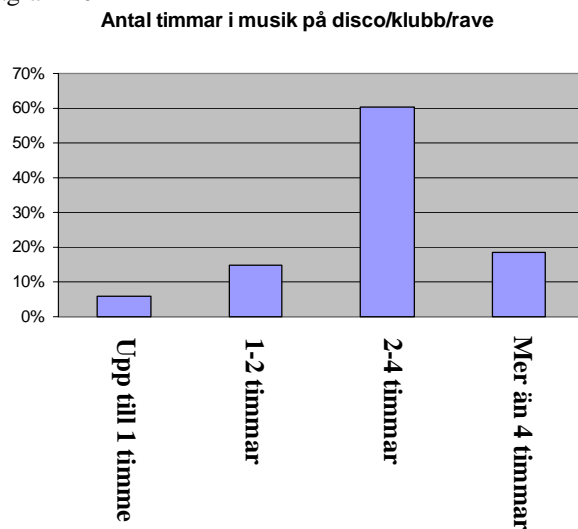
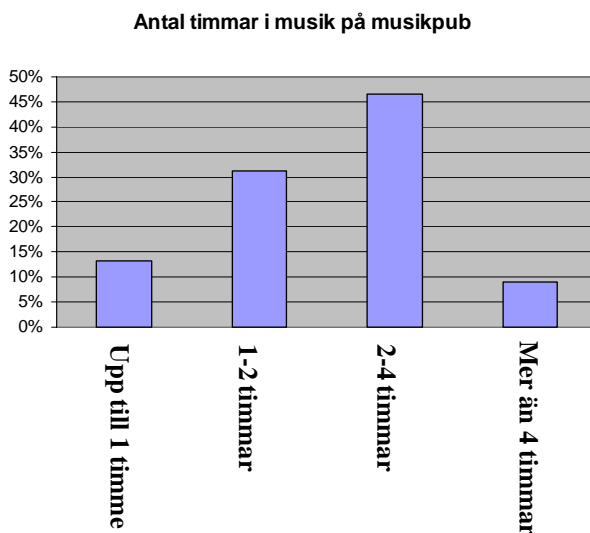

Diagram 11

Tjejerna uppger att de vistas något längre tid på skoldisco (i lokalen där musik spelas) - 73% vistas där i över två timmar, medan siffran för killarna är 67%.

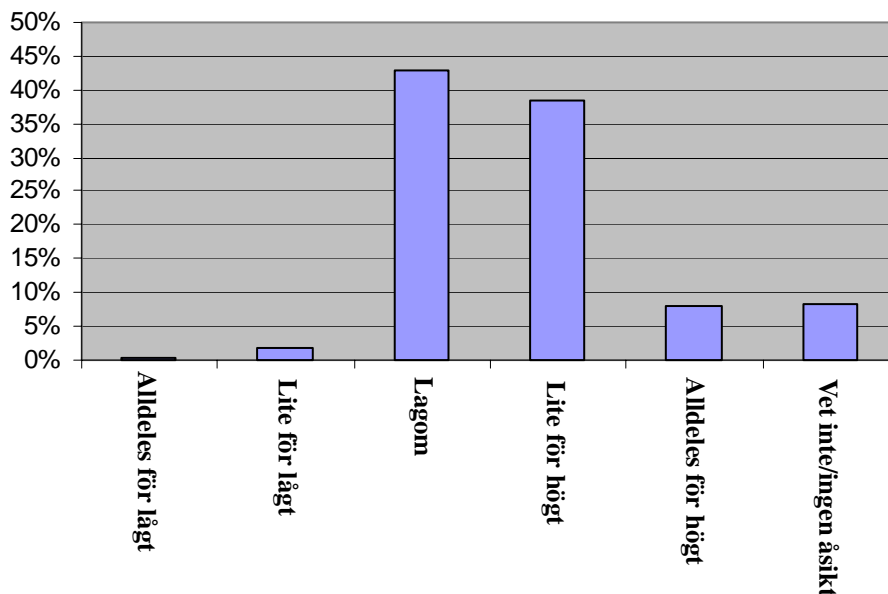
Det är fler yngre än äldre elever som vistas över fyra timmar i musiklokalen både på skoldisco och på musikpub.

Vad gäller disco/klubb/rave är det inga större skillnader i exponeringstid mellan åldersgrupperna. Musikeleverna vistas genomgående något kortare tid än övriga elever i lokal där musik spelas, såväl på skoldisco, disco som musikpub.

Attityder till ljudnivåer

Åsikter kring ljudnivåer på inomhuskonserter

Diagram 12

Totalt anser 46% av eleverna att ljudnivåerna på inomhuskonserterna är för höga, medan 45% anser att det är lagom. Endast 3% tycker att det är lite för lågt.

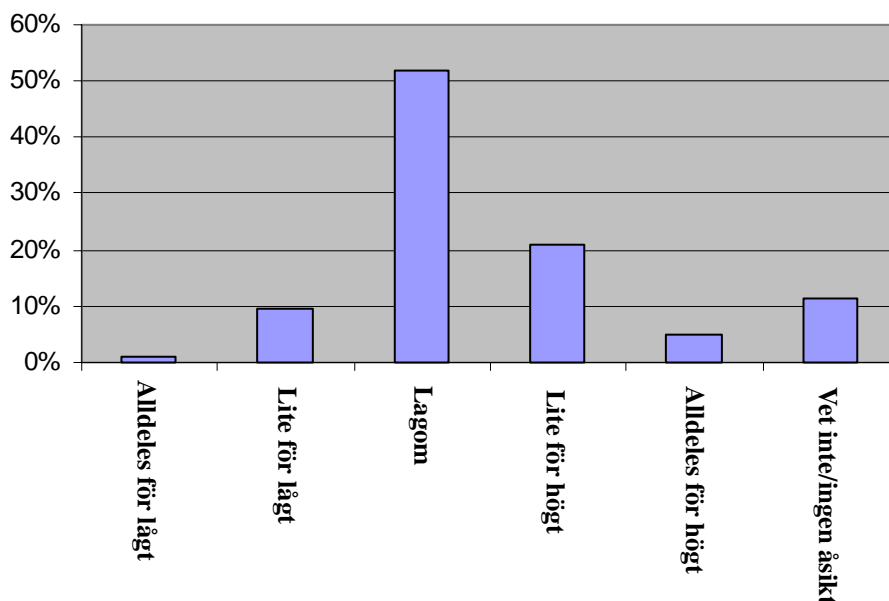
En viss skillnad finns mellan äldre och yngre elever; 53% av de äldre anser att det är för högt, medan 40% av de yngre tycker det.

Ungefär samma skillnad är det mellan flickor och pojkar; 52% av flickorna tycker det är för högt, medan 39% av pojkarna gör det.

En viss skillnad även mellan musikelever och övriga elever - en större andel av musikeleverna tycker att det är för hög volym på inomhuskonserter.

Åsikter kring ljudnivåer på utomhuskonserter

Diagram 13

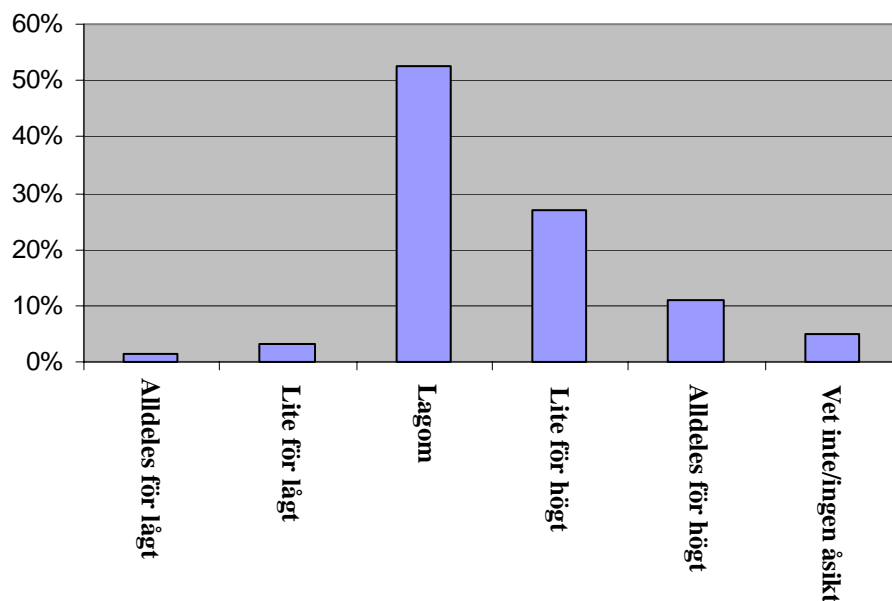

På utomhuskonserter anser 26% av eleverna att det är lite eller alldeles för högt, drygt 50% av eleverna att ljudnivåerna är lagom höga och 10% anser att det är lite för lågt.

En tredjedel av tjejerna tycker att ljudet är för högt, och en femtedel av killarna - ungefär samma fördelning som mellan äldre och yngre elever.

Åsikter kring ljudnivåer på skoldisco

Diagram 14

38% säger att ljudnivåerna på skoldisco är lite eller alldeles för höga, 53% anser att nivåerna är lagom och 4% tycker de är för låga.

Åsikterna kring ljudnivåerna på skoldisco skiljer sig en del mellan grupperna i undersökningen.

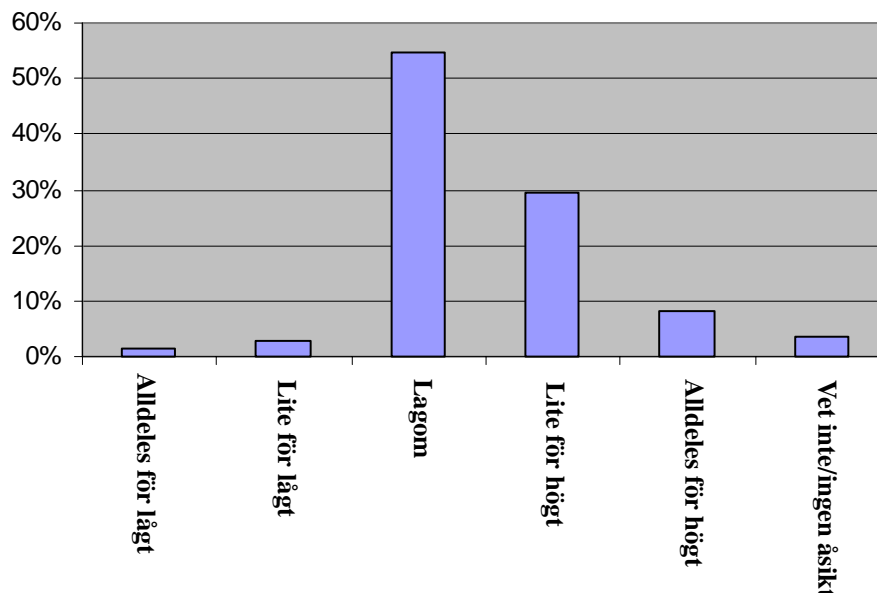
Bland tjejerna är det betydligt fler som tycker det är för högt än bland killarna.

Fler äldre än yngre elever är missnöjda med skoldisconivåerna; över hälften av de äldre anser att de är för höga.

Likartad fördelning kan man se vad gäller musikelever kontra övriga elever.

Åsikter kring ljudnivåer på disco/klubb/rave

Diagram 15

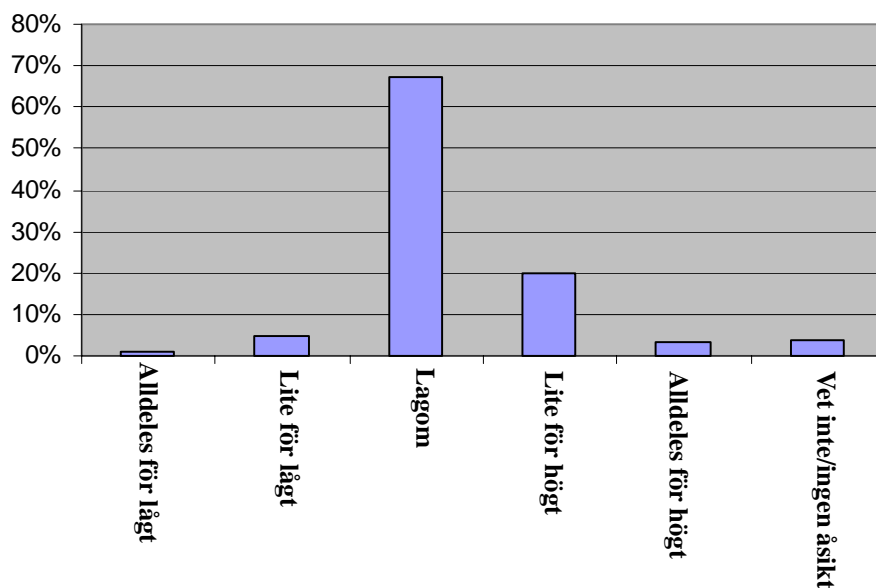
Även på disco/klubb/rave är det 38% som tycker det är för högt, 55% att det är lagom och runt 5% att det är för lågt.

I åsikterna kring disco/klubb/rave är det stora skillnader mellan könen - hälften av flickorna tycker att det är för högt, en fjärdedel av pojkarna.

Fler äldre än yngre anser att det är för högt, och nästan dubbelt så många musikelever anser det, jämfört med övriga elever.

Åsikter kring ljudnivåer på musikpub

Diagram 16

På denna fråga har 23% att nivåerna är för höga, över 60% har svarat "lagom" på frågan om ljudnivåerna på musikpub och några få procent att det är för låga volymer. Fler yngre än äldre och fler pojkar än flickor anser att nivåerna är lagom. En knapp tiondel av killarna tycker det är för låga ljudvolymer på musikpub. Dubbelt så många flickor som pojkar tycker att det är för högt (30% jämfört med 15%).

Skydd mot höga ljudnivåer

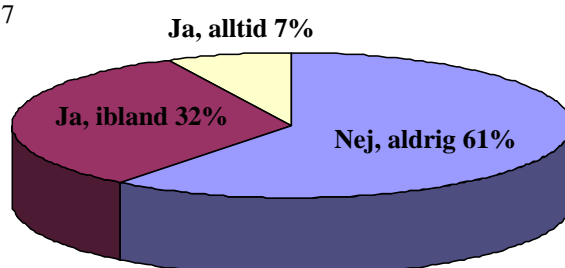
Fråga 15 i enkäten lyder: **När du är ute och lyssnar på musik - skyddar du dig mot höga ljudnivåer då?** Underrubriker är de fem olika arenor som undersökningen berör; inomhuskonserter, utomhuskonserter, skoldisco, disco/klubb/rave samt musikpub.

Sättet att skydda sig är här inte närmare presenterat.

Svaren visar att en klar majoritet av eleverna aldrig, i någon form, skyddar sig mot höga volymer. Andelen som aldrig skyddar sig är högst på skoldisco - 84% - och lägst på inomhuskonserter - 61%. Även på musikpub och disco/klubb/rave låter en överväldigande majoritet bli att skydda sig. En genomgående tendens är att betydligt fler musikelever skyddar sig mot höga volymer, jämfört med övriga elever.

a) Inomhuskonserter

Diagram 17

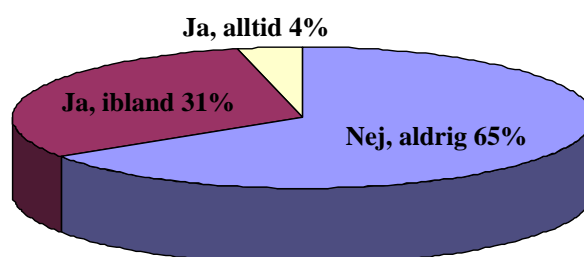

Det skiljer några procent mellan könen; fler flickor än pojkar skyddar sig mot höga ljudnivåer. Skillnad även mellan yngre och äldre - fler äldre skyddar sig.

Bland musikeleverna finns en klar majoritet som skyddar sin hörsel på inomhuskonserter - över 60 procent skyddar sig ibland eller alltid.

b) Utomhuskonserter

Diagram 18

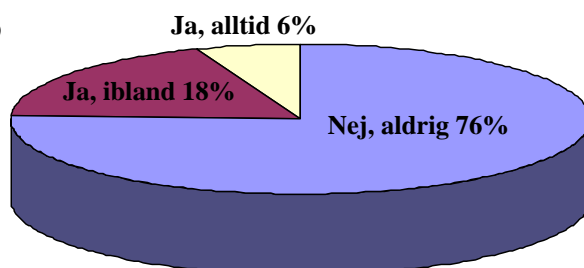
På utomhuskonserter är det ännu färre som skyddar sig (än på inomhuskonserter) - bara en dryg tredjedel.

Fler flickor än pojkar skyddar sig, och fler musikelever än övriga elever skyddar sin hörsel på utomhusevenemang.

Ingen märkbar skillnad mellan åldersgrupperna.

c) Disco/klubb/rave

Diagram 19

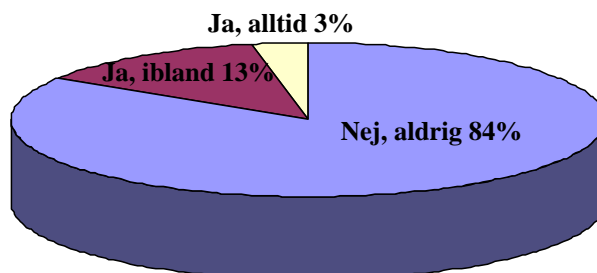
På disco/klubb/rave skyddar sig endast en fjärdedel av eleverna mot höga ljudnivåer.

Bland killarna är det ännu färre, 20%.

Fler musikelever skyddar sig; 37% skyddar sig ibland eller alltid.

d) Skoldisco

Diagram 20

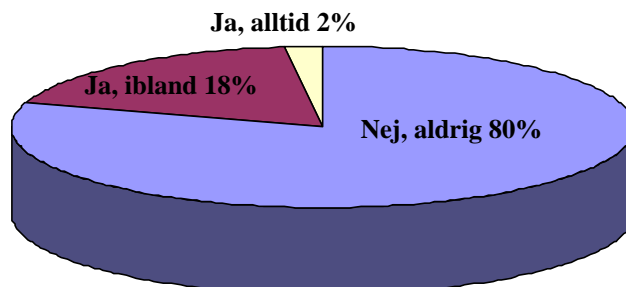

Ännu färre av eleverna, bara 16%, skyddar sig alltså höga ljudnivåer på skoldisco.

Även här är det fler flickor än pojkar, fler äldre än yngre och fler musikelever, som skyddar sin hörsel.

e) Musikpub

Diagram 21

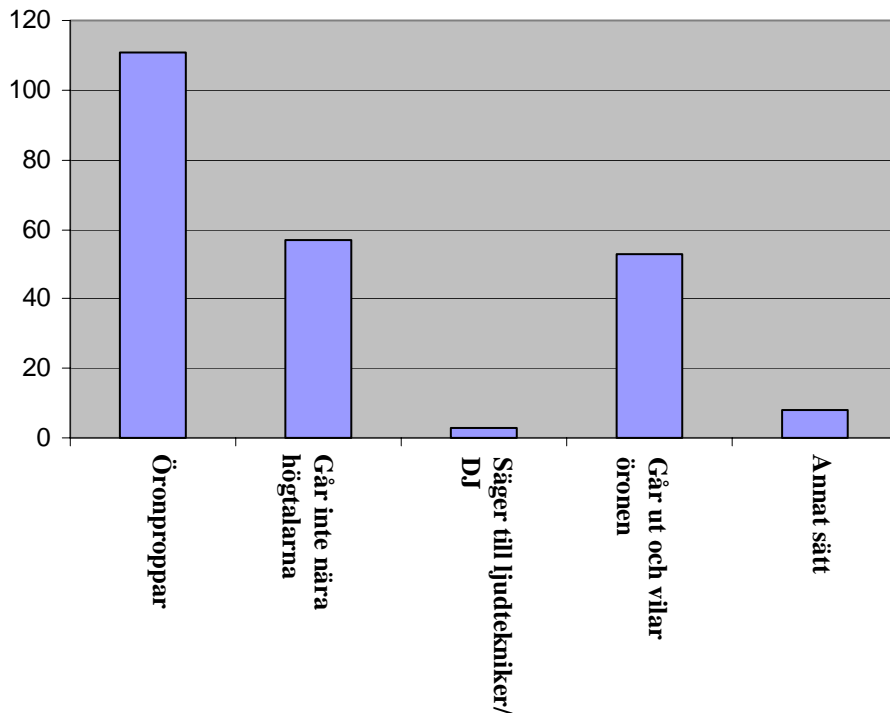
Skillnaden mellan flickor och pojkar är ännu större på musikpub - 25% av flickorna skyddar sin hörsel ibland eller alltid, men bara 16% av pojkarna.

Betydande skillnad också mellan musikelever och övriga elever - fler musikelever skyddar sin hörsel.

Fråga 16: **Om du svarat JA** (på frågan om man skyddar sig mot höga ljudnivåer), **på vilket sätt skyddar du dig?**

Diagram 22

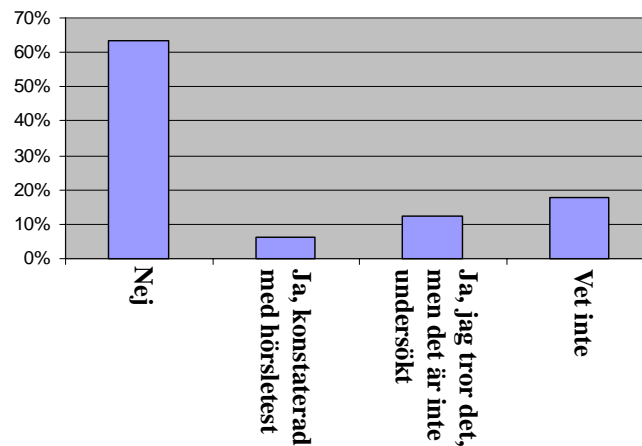

Eleverna fick här svara med flera alternativ, därför redovisas det hela inte i procent.

Det som mest används som skydd är **öronproppar**, särskilt bland musikeleverna. Av de totalt 111 elever som använder proppar är 36 musikelever, dvs 32 % är musikelever (medan totalandelen musikelever i undersökningen är 19%). De två andra sätt som mest används som skydd är att inte gå nära högtalarna och att gå ut och vila öronen.

Fråga 17: **Har du någon hörselnedsättning?**

Diagram 23

Det är alltså 7% av samtliga elever som har konstaterad hörselnedsättning och över 10% som tror att de har det..

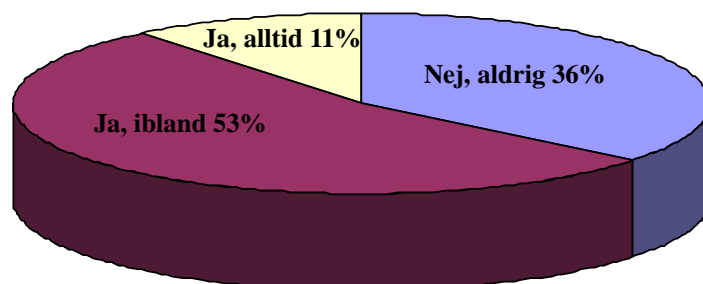
Något fler pojkar än flickor uppger att de har konstaterad hörselnedsättning.

Något fler av de äldre eleverna har konstaterad hörselnedsättning , men fler yngre tror att de har det. Hela 10% av musikeleverna uppger att de har konstaterad hörselnedsättning och 15% tror att de har det.

Förekomst av tinnitus

Fråga 18: **Händer det att du har övergående pip, sus, ringningar, eller annat tillfälligt ljud i öronen efter att du varit på konsert, disco/klubb/rave eller skoldisco?**

Diagram 24

En stor majoritet, sammanlagt 64% av eleverna, uppger att de alltid eller ibland har övergående tinnitus efter att ha varit ute och lyssnat på musik på konsert, disco/klubb/rave eller skoldisco.

Av de äldre eleverna är det 71% som får tillfällig tinnitus, av de yngre 59%.

Bland flickorna är siffran för tillfällig tinnitus ibland eller alltid 67%, bland pojkarna 58%.

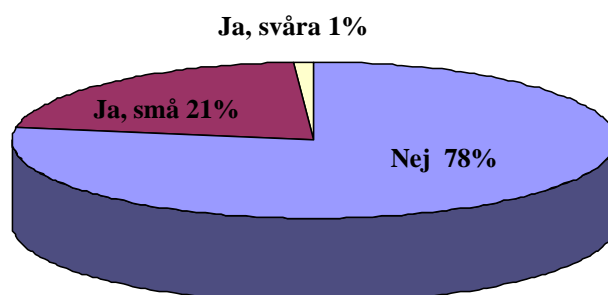
Hela 84% av musikeleverna har tillfällig tinnitus efter konsert eller disco, medan siffran för övriga elever är 60%.

En följdfråga till den förra, riktad till dem som svarat Ja på fråga 18 var:

19. Har du dagliga problem med tinnitus?

Dessa svar utföll enligt följande diagram:

Diagram 25

Av de elever som har tillfällig tinnitus ibland eller alltid uppger alltså 22% att de har dagliga problem med tinnitus.

Om frågan om tillfällig tinnitus besvarades med "Nej" uppmanades eleverna att hoppa över fråga 19. För att få fram en relevant siffra på hur många som har daglig tinnitus måste den baseras på det antal elever som besvarade fråga 18.

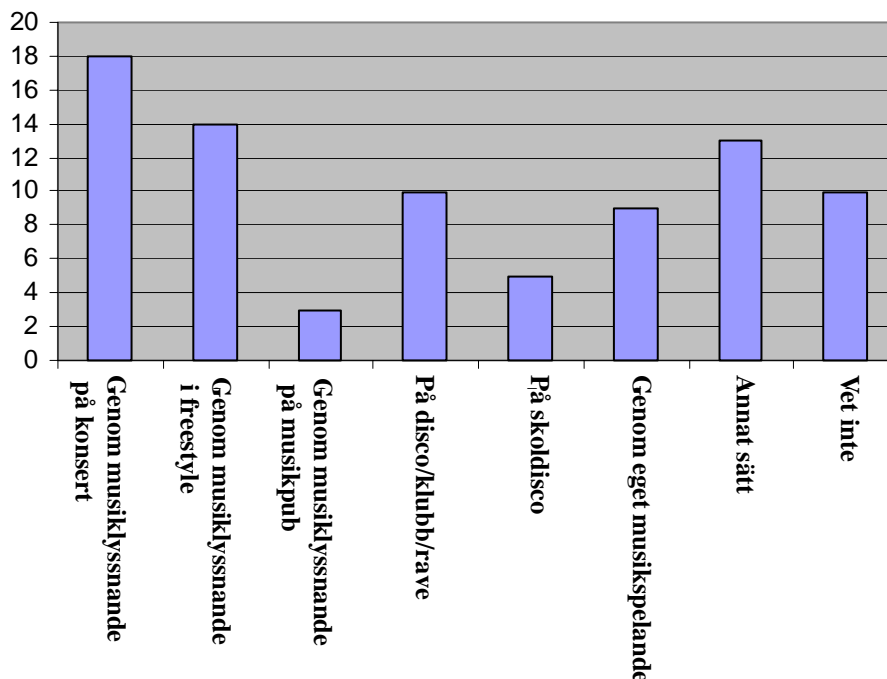
Resultatet då är att 15% (45 st av 304 st) har dagliga problem med tinnitus.

För flickorna är siffran 16%, för pojkarna 12%. Det finns en skillnad även mellan yngre och äldre elever; bland de yngre har 16% daglig tinnitus, medan 13% av de äldre eleverna har det.

Något fler musikelever, 16%, har dagliga problem med tinnitus, medan siffran för övriga är knappt 15%.

Orsaker till dagliga problem med tinnitus

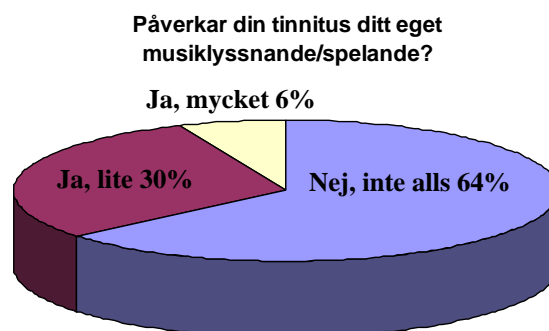
Diagram 26

Musiklyssnande på konsert toppar alltså listan över orsaker till tinnitus, men även freestylelyssnande är en vanlig orsak.

Frågan fick besvaras med flera alternativ, varför diagrammet baseras på antal istället för procent. Som exempel på "Annat sätt" (öppet svar) finns slag, högljudda lektioner, bullerskador i jordbruk, bilstereo, fest, trafik, "har ärvt det", smällare, körsång.

Diagram 27

Av de tinnitusdrabbade yngre eleverna säger 70% att deras musiklyssnade eller spelande inte påverkas alls på grund av tinnitus. Det är färre bland de äldre drabbade eleverna som inte påverkas - 53%. Hälften av de 10 musikelever som har tinnitus uppger att den påverkar deras lyssnade och spelande, medan bara 33% av de övriga eleverna tycker sig vara påverkade.

Fler tjejer än killar uppger sig vara påverkade av sin tinnitus - 46% av flickorna upplever sig påverkade i högre eller mindre grad medan siffran för pojkarna är 22%.

På fråga 22; "Gör du något speciellt på grund av din tinnitus?" svarade de flesta (23 av 47) att de använder öronproppar på konserter och festivaler. 17 personer säger att de undviker att gå nära högtalarna, 9 stycken att de använder öronproppar på disco/klubb/rave och 7 att de använder öronproppar när de spelar själva. 13 stycken vidtar inga åtgärder alls. Inga uppger att de slutat gå ut och lyssna på musik eller att de har slutat spela själva.

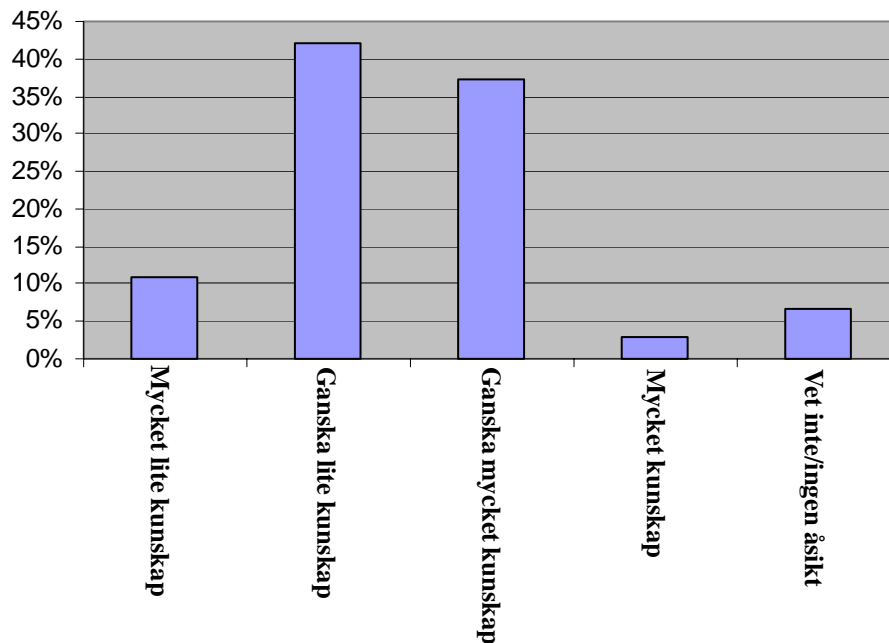
Kunskaper om hörsel och risker med höga ljudnivåer

De sista frågorna i enkäten handlar om hur eleverna själva uppfattar sin kunskapsnivå inom detta område, hur de fått sina eventuella kunskaper och om skolans roll här.

Fråga 23:

Tycker du att du har mycket eller lite kunskap om hörsel och risker med höga ljudnivåer?

Diagram 28

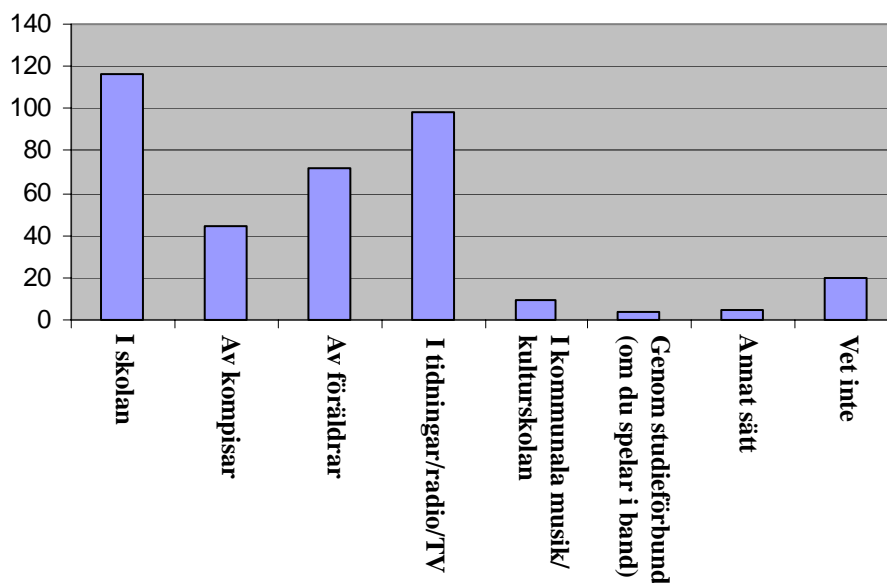

Svaren visar att sammanlagt 53% av eleverna anser sig ha mycket lite eller ganska lite kunskap i ämnet.

Bland musikeleverna är det drygt hälften som tycker att de har ganska mycket eller mycket kunskap. Fler äldre än yngre tycker att de har lite kunskap om dessa frågor (57% mot 51%).

Fråga 24: Varifrån har du fått din kunskap om hörsel och risker med höga ljudvolym?

Diagram 29

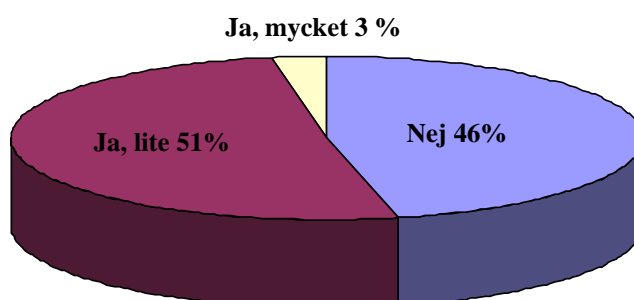
Denna fråga kunde besvaras med flera alternativ. Skolan toppar alltså som informationskälla, tätt följd av massmedia.

I kommunala musik/kulturskolorna och i studieförbunden har dessa frågor inte någon nämnvärd plats, av svaren att döma, men vi vet å andra sidan inte hur många av eleverna som har eller har haft kontakt med dessa. Eftersom en tredjedel av eleverna, det vill säga ungefär 100 personer, svarar att de spelar ett instrument kan man dock anta att en hel del av dem har gått på kulturskola eller haft kontakt med studieförbund.

Fråga 25:

Har ni haft några lektioner eller annan information i skolan om hörsel och risker med höga ljudvolym?

Diagram 30

Ungefär hälften av eleverna har alltså haft lite information om ämnet i skolan och några få procent har haft mycket, övriga ingenting alls.

Bland musikeleverna svarar hela 24% att de inte haft några lektioner eller information om hörsel eller risker med höga ljudvolym i skolan - en förhållandevis hög siffra med tanke på att de går en musikutbildning.

Fler yngre än äldre elever har haft lektioner eller info i skolan.

Slutsatser

Ungdomar behöver mer kunskap om risker i samband med höga ljudnivåer. De flesta går hem från konsert och discon med ringande ljud i öronen och en majoritet skyddar sig överhuvudtaget inte mot ljudvolymerna. Många skadas.

Många av ungdomarna i enkätundersökningen anser att volymerna är ”lagom”, särskilt när det gäller utomhuskonserter och musikpubar, men **en stor del tycker att det är för högt. En majoritet av ungdomarna anser till exempel att det är för höga volymer på inomhuskonserter.** Ytterligare få svarar att de anser att volymerna är för låga.

Att skillnaden mellan ljudupplevelsorna på inomhus- och utomhuskonserter finns är inte förvånande, eftersom man på festivaler och liknande har möjlighet att själv i stor utsträckning bestämma avståndet till ljudkällan. Det är också lättare att som ljudtekniker och arrangör hålla lägre nivåer på utomhusscener än inomhus. Det börjar dessutom bli mera vedertaget med kontroller av ljudvolymerna på festivaler, från kommunernas sida.

Storsjöyrans modell att skriva in en maxnivå på 98 dB i artistkontrakten är ett viktigt initiativ från arrangörshåll, och det kan förhoppningsvis leda till att fler festivaler anammar detta förfaringssätt. Fortfarande är det dock vanligt med mycket höga ljudnivåer även på utomhusfestivaler.

Den i enkäten uttalade upplevelsen av ljudnivåer verkar till en del vara en mognadsfråga. Fler äldre än yngre elever tycks reflektera över och reagera negativt på ljudvolymerna och det är också fler av dessa som skyddar sig, åtminstone på inomhuskonserter. Att fler flickor än pojkar reagerar på ljudvolymerna och skyddar sig mot dessa bottnar möjligen även det i större mognad.

Flickorna exponeras också mer för musik eftersom de enligt enkäten oftare än pojkarna går på konserter. De går också oftare på skoldisco och disco/klubb/rave och vistas dessutom något längre tid där än vad pojkarna gör.

En siffra på 15 procent tinnitusdrabbade ungdomar är, anser vi, skrämmande hög. Tyvärr är det också något fler av de yngre i enkäten, 16 procent, som har daglig tinnitus, mot 13 procent av tvåorna och treorna, vilket är illavarslande. Något fler flickor än pojkar har daglig tinnitus.

De allra flesta av ungdomarna tror att de fått tinnitus via musikyssnande, både på konserter och i freestyle.

Av musikeleverna har 10%, enligt enkäten, en konstaterad hörselnedsättning och det är även det en anmärkningsvärt hög siffra.

Arbetet för att sänka ljudvolymerna måste bedrivas på flera fronter, anser vi i AMMOT. Framförallt handlar det att göra en verklig satsning på utbildning, riktad både till de som alstrar volymerna och till de som lyssnar, inte minst ungdomarna. **Kurser om hörsel och risker med höga ljudvolymer skall vara en självklarhet i såväl grundskolan som gymnasiet, och givetvis ingå som en viktig del i samtliga musikutbildningar.**

Öronproppar är ett bra akutskydd, som behöver finnas tillgängligt även på disco och musikpubar, men det är dags att ta det hela ett steg vidare, mot ökad medvetenhet och människovänliga volymer och högkvalitativt ljud.

Säkerligen kan det hela skyndas på via tydligare regelverk och lagstiftning. Denna bör, anser vi, gå hand i hand med utbildning av musiker, musiklärare, ljudtekniker, arrangörer och DJs. Det krävs också introducering, ökat användande och fortsatt utveckling av ny teknik, inte minst på instrument-

och scentekniksidan (och varför inte införa en övre, riskfri volymgräns i freestyleapparater?).

Målet måste vara ett rikt, levande musikkliv som inte skadar vare sig de som står på scenerna, bakom mixerborden eller de som lyssnar.

Stockholm 15 augusti 2002

Christine Hellqvist
projektledare och rapportförfattare
AMMOT

Sammanfattning

AMMOT har under de år som föreningen bedrivit informationsverksamhet och projekt gjort rundfrågningar bland ungdomar om tinnitusfrekvens och vad de själva tror har orsakat deras tinnitus. Detta gjordes bland annat under våren 1999 i Västsverige, i samband med tävlingen Musik Direkt. 260 musicerande ungdomar, 13-19 år gamla, besvarade då en liten enkät som visade att 17 procent hade tinnitus. Fyra femtedelar av dessa trodde att de fått sin skada av musik på hög volym, både den musik de spelade själva och den de lyssnat på under konserter och på disco.

Dessa siffror stämmer ganska väl med de vi fått fram i den enkätundersökning som genomförts under våren 2002, på Socialstyrelsens uppdrag. 16 procent av de musicerande ungdomarna uppger att de har dagliga problem med tinnitus. Siffran för samtliga elever i undersökningen är 15 procent.

Två tredjedelar av eleverna har ibland eller alltid tillfällig tinnitus efter att ha varit ute och lyssnat på musik och i denna grupp är de med daglig tinnitus ännu fler - 22 procent.

Frågorna kring attityder till ljudnivåerna visar att i genomsnitt runt 35 procent av de drygt 300 elever som deltagit i enkäten tycker att ljudnivåerna i lokaler där musik spelas är för höga.

Det finns skillnader mellan yngre (niondeklasser och ettor i gymnasiet) och äldre elever (tvåor och treor i gymnasiet), mellan flickor och pojkar och mellan musikelever och övriga elever. Sammanfattningsvis kan man säga att fler flickor än pojkar, fler äldre elever än yngre och fler musikelever än övriga generellt anser att ljudnivåerna är för höga.

Det finns också signifikanta skillnader mellan ljudupplevelsorna på de olika arenor som eleverna ombads yttra sig om. På inomhuskonserter är det fler elever som anser att det är för höga volymer än som tycker att det är lagom eller för låga. Över hälften av flickorna tycker att det är för högt, medan knappt 40 procent av pojkarna tycker det.

På utomhuskonserter är det en majoritet, över 60 procent, som tycker att det är lagom, en liten del anser att det är lite för lågt och en fjärdedel tycker det är för höga volymer.

På skoldisco och disco/klubb/rave anser också drygt hälften att det är lagom nivå på musiken, medan nästan 40 procent tycker det är för högt. En tydlig skillnad i inställning mellan flickor och pojkar; mellan 45-50 procent av flickorna tycker det är för höga volymer i dessa lokaler, medan endast en tredjedel av pojkarna anser det. En majoritet av musikeleverna anser att det är för hög musik på disco.

Enkäten visar också att en klar majoritet av eleverna, ända upp till 85 procent, aldrig skyddar sig mot höga ljudvolymer. Särskilt på skoldisco och disco/klubb/rave är det ovanligt att använda öronproppar eller tänka på avståndet till högtalarna.

Vad gäller kunskaperna om hörsel och risker med höga ljudnivåer säger över hälften att de kan väldigt lite eller ganska lite om dessa frågor. Lika många anger att de inte haft någon undervisning i skolan i ämnet.

Den information eleverna fått har en tredjedel av dem fått via skolan och nästan lika många via massmedia.

6 procent av eleverna säger att de har konstaterad hörselnedsättning och 13 procent tror att de har det. Bland killarna och musikeleverna är det 10 procent som har via hörseltest konstaterad hörselnedsättning.

